

9. Dyatlov S. Prynysy informatsiyoi ekonomiky /Dyatlov S.//Information Society. - 2000. No2.
 10. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture. - Access mode: http://polbu.ru/kastels_informepoch/ch00_all.html.
 11. Kevin Kelly. Twelve steps to excel in the rapidly changing world/Kevin Kelly//Knowledge is power. - No.4. - 1998. - Mode of access h: <http://www.ipz.ru/ipz/info/5.html>.
 12. Matyushok V. Merezheva ekonomika i hlobalizatsiya ekonomichnoyi diyalnosti /V.Matyushok//Information Society. - 1999. - MY. 6. - S. 46-47.
 13. Parinov S. Teoriya merezhevoi ekonomiky /S.Parinov. - Novosibirsk: IEIE Sora 2002. - 168 .
 14. Ryabtsun V. Upravlinnya rozvytkom rehionalnoyi merezhevoi ekonomiky : avtor. DIS ... Doktor econ . nauk /V.Ryabtsun. - Mode of access: www.lib.udsu.ru/a_ref/07_16_005.pdf
 15. Stryelyets I. Merezheva ekonomika : pidruchnyk /Stryelyets I. - M.: Penguin Books, 2006. - 166c.
 16. Henning K. New Economy: forms of manifestation, cause and effect: monograph/Klodt Henning et al. - K. Tucson, 2006. - 306 p.
 17. Scherbyna V. Zobrazhennya informatsiyoho suspilstva: sotsiolohichna rozmirnist' /V.Scherbyna. - Kyiv, 2005. - 46 p.
 18. Yunusov A. Formuvannya Teoretychni osnovy i stvorennya merezhevoi ekonomiky : Avtoref. Teza ... Kandydat ekon. nauk /A.Yunusov - Access: www.ifap.ru/library/book366.pdf.

Рецензія/Peer review : 30.4.2014 р. Надрукована/Printed : 11.6.2014 р.

Рецензент: завідувач відділу дослідження проблем фінансово-кредитних відносин в регіоні Інституту регіональних досліджень НАН України, д.е.н., проф. Сторонянська І.З.

УДК 338.45.01

О.В. БОКІЙ

Інститут продовольчих ресурсів НААН

ЗОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

На підставі аналізу промислового ринку хлібобулочних виробів в Україні визначено структуру, ємність та основні тенденції ринку хліба в областях України. Досліджено взаємозв'язок між рівнем доходів населення та цінами на хліб. Виявлено важелі впливу на показники функціонування ринку з урахуванням зональних особливостей.

Ключові слова: ринок, хлібобулочні вироби, ціна, зональні особливості

O.V. BOKIY

National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine's Institute of Food Resources, Kyiv, Ukraine

ZONE MARKET PECULIARITIES OF BREAD IN UKRAINE

Abstract—On the basis of analysis of industrial bread market the main market trends on Ukraine regions were determined. We researched interconnection between income level of population and bread prices. Then were found influence factors indicators of market function in according to zone peculiarities. It was found that zone features of the bread market in Ukraine caused by population income level differentiation and price level (prices) for bread are shown in purchasing power of the population. Available region infrastructure, enterprises development level, consumption products culture and buyers benefit affect market function. We can determine that the manufacturing leaders and population bread purchasing power are Kiev and Dnipropetrovsk region.

Keywords: market, bread, price, zone peculiarities

Вступ

Основою продовольчої безпеки в галузі харчових продуктів є забезпечення населення продукцією належної якості в обсягах, необхідних для раціональної норми споживання. Ситуація на ринку хліба відіграє значну роль у соціальній стабільності суспільства, навіть незначні зміни в цінній політиці та обсягах постачання відбиваються на суспільно–політичній ситуації в країні. Продукція із борошна входить до основного продуктового кошику і в значній мірі впливає на індекс інфляції в країні, тому органи державного управління вживають заходи для стримування зростання цін на продукцію [1], як економічні, так і політичні. Планом заходів з виконання Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки [2] передбачено реконструкцію та модернізацію хлібопекарських підприємств, зокрема в 6-ти областях східного та західного регіонів України. Для подальшого формування стратегії розвитку галузі, забезпечення сталого ринку важливим завданням є дослідження його зональних особливостей та визначення важелів впливу на показники формування ринку.

Аналіз останніх публікацій і досліджень

Вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних досліджень ринку продукції АПК, харчових продуктів та ринку хліба зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема, О. Васильченко [4], О. Ралко [5],

О. Шпичак [8] та інші. Проте зональні особливості ринку хліба в Україні потребують подальших досліджень.

Мета статті – дослідити особливості ринку хлібобулочних виробів в областях України та визначити попит на продукцію на ринку хлібобулочних виробів.

Викладення основного матеріалу

В сучасних ринкових умовах для забезпечення сталого розвитку ринку хлібобулочних виробів необхідно дослідити його динаміку та зональні особливості, враховувати дію економічних та соціальних важелів впливу на ефективність діяльності. Наразі для функціонування та розвитку ринку хлібобулочних

виробів важливо забезпечити поєднання ринкових передумов та засобів державного регулювання шляхом прийняття законодавчих актів, надання бюджетних субсидій, дотацій, розподілу інвестицій та ін.

Пропозицію на ринку хліба в Україні майже повністю забезпечено українськими виробниками. Хлібопекарська галузь з часів незалежності України характеризується значним падінням обсягів промислового виробництва продукції підприємств, що звітують. З 1990 року по 2001 рік промислове виробництво знизилося в 2,7 рази, а починаючи з 2002 року темпи падіння виробництва становили 2–5% на рік [3] (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка виробництва хлібобулочних виробів промисловими підприємствами України

Рік	Виробництво, тис. т	% до попереднього періоду	Середньорічна чисельність населення, тис. чол.	% до попереднього періоду	Виробництво на 1 особу, кг	% до попереднього періоду
1990	6701		51557		130,0	
1991	6685	99,8	51624	100,1	129,5	99,6
1997	3060	88,6	50400	97,6	60,7	46,9
2001	2449	80,0	48664	96,6	50,3	82,9
2008	1978	80,8	46192	94,9	42,8	85,1
2009	1828	92,4	45963	99,5	39,8	92,9
2010	1807	98,9	45783	99,6	39,5	99,2
2011	1694	93,7	45598	99,6	37,2	94,1
2012	1679	99,1	45453	99,7	36,9	99,4

Наведені дані свідчать, що темпи зниження обсягів виробництва хлібобулочних виробів випереджають темпи зниження кількості населення в Україні. Споживання продукції, яку вироблено промисловими підприємствами, майже дорівнює її виробництву (залишки на складах підприємств, за попередніми підсумками 2013 року, становлять 194 т, або 0,01% обсягів виробництва). Необхідно врахувати, що в 90-х роках основна частка хлібобулочної продукції випускалася державними промисловими підприємствами та підлягала обліку органами Державної статистики. Великий попит на продукцію було зумовлено структурою харчування населення, використанням хліба для відгодівлі худоби. За часів незалежності України та приватизації галузі збільшується кількість виробництв, які випускають продукцію поза статистичною звітністю - підприємств, що працюють на єдиному податку і не звітують щодо кількісних показників виробництва, виробничих цехів в мережах супермаркетів та ін.

За оцінками спеціалістів [4], обсяг ринку поза статистичною звітністю становить більш ніж 60%, тобто пропозиція на ринку хліба в 2012 році становила орієнтовно 4,2 млн. т, в тому числі обсяг випікання продукції в домашніх умовах оцінюється в 400 тис. т на рік. Введення в обіг продукції поза статистичною звітністю призводить до погіршення її якості у зв'язку з відсутністю належних умов виробництва, сертифікованих лабораторій з перевірки технологічних показників. Також галузь недоотримує податкові надходження до бюджету (ПДВ та податок на прибуток). Наразі всі підприємства галузі приватизовано. Зниження обсягів промислового виробництва хлібобулочних виробів також зумовлене зменшенням кількості населення, зміною раціону харчування (що з підвищенням добробуту населення зміщується в бік інших продуктів). Збільшилися обсяги реалізації продукції мережами фаст-фудів, швидкого харчування, випікання продукції населенням в домашніх умовах та із заморожених напівфабрикатів тощо[4,5].

Найбільшу частку пропозиції продукції промисловості займає хліб пшеничний (44,8% в 2013 р.), хліб житньо-пшеничний відповідно становить 30,3%, вироби булочні – 23,6%, хліб житній – 0,9%. Впродовж 2003–2012 рр. спостерігалося зменшення частки хліба пшеничного (на 7,8% в 2012 р. порівняно з 2003 р.) та хліба житньо-пшеничного (на 14,8% порівняно з 2003 р.). В той же час збільшується частка виробів булочних [3].

Відповідно до постанови КМУ від 14 квітня 2000 р. № 656 "Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних та демографічних груп населення" [6] норма споживання хліба для працездатного населення становить 101 кг на рік. Згідно з висновками Міністерства охорони здоров'я, які розроблено для Міністерства економіки України на підставі Постанови КМУ від 5 грудня 2007 р. № 1379 "Деякі питання продовольчої безпеки" [7], цей показник також дорівнює 101 кг, однак він включає хліб і хлібні продукти (хліб, хлібобулочні та макаронні вироби, борошно, крупи) в перерахунку на борошно. Наразі споживчий кошик та норми споживання хліба, що дорівнюють 277 г на добу, потребують суттєвого доопрацювання.

Споживання хліба та хлібних продуктів (в перерахунку на борошно) на 1 особу також має тенденцію до зниження та забезпечує нормативне (табл. 2) [3].

Ємність внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції і продовольства формується і перебуває під впливом двох факторів: фізіологічної потреби людей споживати продукцію в певній кількості для нормальної життєдіяльності та рівня платоспроможності населення [8, с.57]

Таблиця 2

Динаміка споживання хліба і хлібних продуктів на 1 особу в Україні

Рік	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Споживання на 1 особу, кг	124,9	123,5	115,4	111,7	111,3	110,4	109,4
% до попереднього періоду		98,9	93,4	96,8	99,6	99,2	99,1

Ємність ринку хлібобулочних виробів можна розрахувати, виходячи із середньозваженої норми споживання хліба на 1 особу на рік (табл. 3) [3, 6].

Таблиця 3

Ємність ринку хлібобулочних виробів в Україні

Показник	Категорії населення			
	0-6 років	6-18 років	Працездатне	Непрацездатне
Структура населення за даними Держстату на 01.01.2013 р., %	6,6	12,1	67,0	14,3
Норма споживання, кг на рік	43,8	79,1	101	100
Середньозважена норма споживання хліба на 1 особу, кг на рік	94,4			
Кількість населення станом на 01.12.2013 р., тис. чол.	45439,8			
Ємність ринку хліба (розрахункова відносно середньозваженої норми споживання), тис. т	4291,0			

Аналіз таблиці 4 свідчить, що темпи зростання цін на хлібобулочні вироби з використанням борошна пшеничного значно вищі, ніж темпи зростання цін на борошно.

Зростання середніх цін на хлібобулочні вироби відбулося через зростання цін на основні складові собівартості, а також через збільшення частки виробів середнього та преміум сегментів, який корелює із зростанням частки сучасних торговельних форматів, кожен другий покупець готовий сплачувати більше за більш якісний хліб [8]. Впродовж 2011–2013 рр. найбільше зросли ціни на батон, хоча основна частка цієї продукції відноситься до регульованої. Цю ситуацію можна пояснити виведенням частини продукції з–під державного регулювання шляхом додавання додаткових компонентів до її рецептури.

Таблиця 4

Динаміка роздрібних цін на хлібобулочні вироби та борошно, грн за 1 кг

	01.2011	01.2012	01.2013	12.2013	12.2013 до 01.2011, %
Хліб пшеничний з борошна вищого гатунку	5,4	6,24	6,48	6,57	121,7
Хліб пшеничний з борошна 1 гатунку	4,52	5,22	5,30	5,42	119,9
Хліб житньо–пшеничний	4,66	5,26	5,36	5,50	118,0
Батон (0,5 кг)	3,43	4,08	4,29	4,40	128,3
Борошно пшеничне	3,89	4,25	4,55	4,31	110,8

Зональні особливості виробництва та споживання хлібобулочних виробів визначаються вподобаннями покупців, демографічною структурою та кількістю населення, рівнем доходів, іншими соціальними та виробничими умовами. За даними компанії GFK [9], у м. Києві, південному та східному регіонах України надається перевага хлібу пшеничному, в північному регіоні переважають житній та житньо-пшеничний хліб, у Західному та Центральному регіонах України відчутних переваг не виявлено.

Найбільші обсяги виробництва зосереджені в Дніпропетровській області (10,9% промислового виробництва в 2013 році), м. Києві (9,6%) та Донецькій області (8,3%), Харківській (6,3%) та Київській (5,7%). 5 регіонів–лідерів, в яких проживає 33% населення, виробляють 41% продукції та мають збиткове виробництво, за виключенням м. Києва.

За підсумками роботи 9-ти місяців 2013 року, рентабельність виробництва хлібобулочних виробів в Україні становила –2,2%. Найбільш збитковою була продукція, яку вироблено в Полтавській області (–21,4%), найбільш прибутковою – продукція з Одеської області (7,9%).

Також майже в усіх областях в 2013 році було підписано тристоронні Меморандуми між місцевими органами виконавчої влади, виробниками та торговельними мережами про не підвищення цін на продукцію, що користується попитом у населення. Для виконання умов Меморандумів було створено регіональні запаси зерна та борошна із Державного резерву та Аграрного фонду. Незважаючи на зниження

цін на борошно у другій половині 2013 року (табл. 4), відбулось зростання цін на інші складові собівартості, зокрема підвищилися рівень мінімальної заробітної плати та транспортні витрати.

Зональні особливості ринку хліба в Україні, що виробляється промисловими підприємствами, наведено в таблиці 5. Дослідження ринку хлібобулочних виробів довели, що попит на хлібобулочні вироби не є еластичним, цей продукт вживається щоденно всіма верствами населення. Тому при підвищенні ціни та пропозиції на хліб обсяги його продажу майже не змінюються.

Варіацію цін на хліб за областями України зумовлено умовами господарювання підприємств, встановленим рівнем рентабельності і торговельної надбавки на хліб масових сортів [1], а також соціальними чинниками (рівнем доходів та заробітної плати, демографічною характеристикою населення та ін.). Зокрема, за даними обласних державних адміністрацій, рентабельність виробництва хліба простої рецептури в розмірі 5% було встановлено в Полтавській, деяких районних центрах Львівської області та інших, 8–10% – в Чернігівській, Рівненській областях.

Найнижчою була заробітна плата в Тернопільській області (2182 грн на місяць), найвищою – в м. Києві (4783 грн). Коефіцієнт варіації (відношення найбільшого значення до найменшого) дорівнює 2,19. Лише у 5-ти областях заробітна плата була вищою за середню (м. Київ, Донецька, Луганська, Дніпропетровська та Київська області).

Таблиця 5

**Зональні особливості ринку хлібобулочних виробів,
що виробляються промисловими підприємствами в Україні**

Область, регіон	Виробництво на 1 особу в 2013 році, кг*	Відношення виробництва на 1 особу до норми споживання (101 кг на рік), %	Середня заробітна плата станом на 01.2014, грн на місяць	Ціна 1 кг хліба житньо-пшеничного на 01.2014, грн.	Купівельна спроможність, кг**	Відносно до середньої в Україні, разів			
						Заробітна плата	Ціна за 1 кг, грн	Купівельна спроможність	Коефіцієнт кореляції
А Р Крим	27,2	26,9	2693	5,32	506,2	0,86	1,05	0,8	1,23
Вінницька	28,8	28,5	2513	5,02	500,6	0,80	0,99	0,8	1,24
Волинська	31,2	30,9	2407	5,03	478,5	0,76	0,99	0,8	1,29
Дніпропетров.	49,7	49,2	3285	4,98	659,6	1,04	0,98	1,1	0,94
Донецька	28,8	28,5	3674	нд	нд	1,17	нд	нд	нд
Житомирська	41,7	41,3	2462	5,52	446,0	0,78	1,09	0,7	1,39
Закарпатська	12,1	12,0	2372	5,26	451,0	0,75	1,04	0,7	1,38
Запорізька	36,6	36,2	3079	4,86	633,5	0,98	0,96	1	0,98
Івано-Франків.	23,2	23,0	2600	4,98	522,1	0,83	0,98	0,8	1,19
Київська	50,2	49,7	3165	5,36	590,5	1,01	1,06	1	1,05
Кіровоградська	23,9	23,7	2505	5,36	467,4	0,80	1,06	0,8	1,33
Луганська	25,7	25,4	3295	5,45	604,6	1,05	1,07	1	1,02
Львівська	22,6	22,4	2611	5,06	516,0	0,83	1,00	0,8	1,21
Миколаївська	25,2	25,0	2955	5,56	531,5	0,94	1,09	0,9	1,16
Одеська	33,8	33,5	2898	4,34	667,7	0,92	0,85	1,1	0,92
Полтавська	27,9	27,6	2946	4,86	606,2	0,94	0,96	1	1,03
Рівненська	23,1	22,9	2626	5,13	511,9	0,83	1,01	0,8	1,21
Сумська	44,2	43,8	2602	5,56	468,0	0,83	1,09	0,8	1,32
Тернопільська	нд	нд	2182	5,75	379,5	0,69	1,13	0,6	1,63
Харківська	34,8	34,5	2832	4,75	596,2	0,90	0,94	1	1,04
Херсонська	27,7	27,4	2347	5,27	445,4	0,75	1,04	0,7	1,39
Хмельницька	39,5	39,1	2522	4,56	553,1	0,80	0,9	0,9	1,12
Черкаська	40,0	39,6	2546	4,54	560,8	0,81	0,89	0,9	1,10
Чернівецька	27,8	27,5	2320	5,61	413,5	0,74	1,1	0,7	1,49
Чернігівська	35,7	35,3	2420	4,80	504,2	0,77	0,94	0,8	1,22
м. Київ	50,6	50,1	4783	4,94	968,2	1,52	0,97	1,6	0,64
м. Севастополь	нд	нд	2984	4,27	698,8	0,95	0,84	1,1	0,89
Середня Україна ^в	33,3	33,0	3148	5,08	619,7	1,0	1,0	1,0	1,0

* без урахування виробництва хлібобулочних виробів малими підприємствами та підприємствами поза статистичною звітністю

**в перерахунку на 1 кг хліба житньо-пшеничного

Найнижчою ціна хліба житньо-пшеничного була в м. Севастополі (4,27 грн.), найвища – в м. Києві (7,94 грн.). Коефіцієнт варіації дорівнює 1,86, в 13 областях ціна нижча за середню.

Найнижчий показник виробництва хліба на 1 особу в 2013 році був в Закарпатській області (12,1 кг), найвищий – в м. Києві (50,6 кг). Коефіцієнт варіації дорівнює 4,20, що свідчить про наявність регіонів-донорів та регіонів реципієнтів (зокрема, Закарпатська та Львівська області, Київська та Чернігівська

області). В 15 областях виробництво хліба на 1 особу було нижчим за середнє. Означений показник не враховує продукцію малих підприємств, які звітують раз на рік, та підприємств поза статистичною звітністю. В середньому в Україні раціональну норму споживання (101 кг на рік) на 33% забезпечено промисловою продукцією великих та середніх підприємств, найвища забезпеченість спостерігається в м. Києві (50,1%) найнижча – в Закарпатській області (12,1%). Підприємства, які працюють на єдиному податку, занижують реальні обсяги виробництва та не дотримуються норм безпеки та якості продукції. З метою запобігання появи на ринку недоброякісної продукції, у 2014 році Львівський ПАТ "Концерн Хлібпром" розпочав сертифікацію закладів торговлі хлібобулочними виробами, крім того, великі виробники розширюють власні торговельні мережі.

Найнижча купівельна спроможність населення (в перерахунку на хліб житньо-пшеничний, тобто кількість кг хліба житньо-пшеничного, який можна купити на середню заробітну плату) була в Тернопільській області (379,5 кг хліба на місяць), найвища – у м. Києві (968,2 кг на місяць). Коефіцієнт варіації становить 2,53. У 21-му регіоні купівельна спроможність була нижчою за середню, в 5-ти областях – вищою (Дніпропетровська, Запорізька, Одеська області, м. Київ та м. Севастополь).

Аналіз варіації цін на хлібобулочну продукцію із пшеничного та житньо-пшеничного борошна у січні 2014 року показав, що в областях України найбільше коливалися ціни на хліб житньо-пшеничний, найменше – на хліб пшеничний з борошна 1 гатунку, що зумовлено більшою часткою регульованої продукції в загальному випуску хліба пшеничного з борошна 1 гатунку (табл. 6).

Таблиця 6

Варіація цін на хлібобулочну продукцію у січні 2014 року

Продукція	min		max		Середня ціна, грн/кг	Варіація, разів
	Ціна, грн/кг	Область	Ціна, грн/кг	Область		
Хліб пшеничний з борошна вищого гатунку	5,81	Закарпатська	10,02	м. Київ	6,98	1,72
Хліб пшеничний з борошна 1 гатунку	5,29	Одеська	6,53	м. Київ	5,62	1,23
Хліб житньо-пшеничний	4,27	м. Севастополь	7,94	м. Київ	6,13	1,86
Батон (0,5 кг)	3,53	Миколаївська	5,00	Вінницька	4,43	1,42

З метою оцінки впливу соціальних факторів на ціну хліба та купівельну спроможність населення України, розраховано коефіцієнт кореляції, як відношення коефіцієнту ціни хліба до коефіцієнту заробітної плати в областях (див.табл. 5). Найменше значення коефіцієнту кореляції було у м. Києві, найбільше – в Тернопільській області (коефіцієнт варіації становить 2,51). У 5-ти областях коефіцієнт кореляції менше одиниці (м. Київ, Севастополь, Одеська, Дніпропетровська, Запорізька області), в інших областях ціна хліба перевищує рівень заробітної плати. При вилученні крайніх значень, коефіцієнт кореляції скорочується до 1,76, або майже на третину.

При групуванні коефіцієнтів кореляції (k) за групами відповідності можна відмітити, що:

1) до першої групи (майже цілковита відповідність: $k=0,95-1,05$) входять 4 області: Запорізька, Луганська, Полтавська та Харківська;

2) до другої групи (незначне коливання: $k=0,90-0,949; 1,051-1,109$) включено 3 області: Дніпропетровська, Одеська та Черкаська області;

3) до третьої групи (значне відхилення: $k=0,80-0,89; 1,11-1,20$) входять 4 області: Хмельницька обл., м. Севастополь, Миколаївська, Івано-Франківська області;

4) до четвертої групи (зона диспропорції) входять 17 інших регіонів.

Найбільша диспропорція між заробітною платою та ціною на хліб спостерігається в Тернопільській області.

Отримані результати свідчать про невідповідність соціальної політики вимогам споживачів в областях. Необхідно врахувати, що більша частка хлібобулочних виробів відноситься до продукції, щодо якої регулюються рівні рентабельності та торговельної надбавки, або ціни на яку закріплено обласними Меморандумами про не підвищення цін. Частково диспропорція пояснюється наявністю рекреаційної (курортної) зони та, відповідно, додаткових джерел грошових коштів. Цим можна пояснити диспропорцію показників в м. Севастополі, АР Крим, Закарпатській, Херсонській та Миколаївській областях. Іншим фактором виникнення диспропорції є межування областей, що досліджуються, з іншими країнами (зокрема, в Закарпатській, Чернівецькій, Волинській, Сумській та Чернігівській областях). У Львівській та Закарпатській областях діють обидва фактори диспропорції. Притік населення в курортних та прикордонних регіонах стимулює попит на хліб. В результаті проведеного аналізу та вилучення крайніх значень кількість регіонів диспропорції скоротилася з 21 регіону до 10 регіонів.

Лідерами з виробництва продукції на 1 особу в 2013 році були м. Київ, Київська, Дніпропетровська,

Сумська та Житомирська області, найбільшу купівельну спроможність було забезпечено в м. Києві, м. Севастополі, Одеській, Дніпропетровській, Запорізькій областях, тобто в центральних та південних областях України.

Висновки

Встановлено, що зональні особливості ринку хліба в Україні обумовлені диференціацією рівнів доходів населення та рівнів цін на хлібобулочні вироби, що проявляється в купівельній спроможності населення. На функціонування ринку впливають наявна інфраструктура регіонів, рівень розвитку підприємств, культура споживання продукції та переваги покупців.

Лідерами з виробництва та рівня купівельної спроможності хлібобулочної продукції населенням можна визначити м. Київ та Дніпропетровську область. Наступним етапом досліджень передбачено проведення рейтингового аналізу зональних ринків хліба з використанням показників, що характеризують попит та пропозицію на ринку.

Література

1. Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів) / Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 року № 1548. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2013 р. № 187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246247059.
3. Офіційний сайт Держкомстату України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Васильченко А. Н. Некоторые особенности функционирования рынка хлеба в Украине / А. Н. Васильченко // Хранение и переработка зерна. – 2013. – № 3. – С. 8-10.
5. Ралко О. С. Дослідження ринку хліба та хлібобулочних виробів України / О. С. Ралко // Проблеми науки. – 2012. – № 8. – С. 39–44
6. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення/ Постанова КМУ від 14 квітня 2000 р. N 656. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
7. Деякі питання продовольчої безпеки //Постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1379. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
8. Ємність внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства / за ред. академіка НААН О.М. Шпичака. К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2013. – 180 с.
9. Особенности потребления хлеба/ за матеріалами GFK України// Хлебный бизнес. – 2013. – № 3(10). – С. 16–19

References

1. Pro vstanovlennia povnovazhen' orhaniv vykonavchoi vlady ta vykonavchykh orhaniv mis'kykh rad schodo rehuliuвання tsin (taryfiv), Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 hrudnia 1996 roku № 1548, aviable at: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Derzhavna prohrama aktyvizatsii rozvytku ekonomiky na 2013-2014 roky , zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 liutoho 2013 r. № 187, aviable at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246247059.
3. Ofitsijnyj sajt Derzhstatu Ukrainy, aviable at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Vasilchenko, A. N., Nekotoryye osobennosti funkcionirovaniia rynku khleba v Ukraine// A. N.Vasilchenko //Hraneniye i pererabotka zerna - 2013. - № 3. - С. 8-10.
5. Ralko, O. S. Doslidzhennia rynku khliba ta khlibobulochnykh vyrobiv Ukrainy / O. S. Ralko //K.: Problemy nauky. – № 8/2012? S. 39–44
6. Pro zatverdzhennia naboriv produktiv kharchuvannia, naboriv neprodovol'chykh tovariv ta naboriv posluh dlia osnovnykh sotsial'nykh i demohrafichnykh hrup naseleennia/ Postanova KМУ vid 14 kvitnia 2000 r. N 656, aviable at: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
7. Deiaki pytannia prodovol'choi bezpeky //Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5 hrudnia 2007 r. № 1379.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
8. Yemnist' vnutrishn'oho spozhyvchoho rynku sil's'kohospodars'koi produktsii ta prodovol'stva / za red. akademika NAAN O.M. Shpychaka. K.: NNT IAE UAAAN. – 2013. – 180 s.
9. Osobennosti potrebleniya khleba / za materialami GFK Ukraina //Hlebnii biznes. – 2013. – № 3(10). – С. 16–19

Рецензія/Peer review : 02.4.2014 р.

Надрукована/Printed :11.6.2014 р.

Рецензент: д.е.н., проф. акад. НААН О. М. Шпичак